

ІНФОРМАЦІЙНО-ГІБРИДНА ВІЙНА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ

Косяченко К. Е.

Постановка проблеми. Історія виникнення терміну «інформаційна війна» бере свій початок ще з древніх часів. Раніше будь який обман ворога задля перемоги називався військовою хитрістю, але в нинішні часи глобального розвитку соціальних мереж та користуванням «всесвітнім павутинням» – це зброя масового знищення. Війна інформації на сьогодні стала одним з найнебезпечніших видів зброї, вона включає в собі такі можливі тактики, як збір тактичної інформації, гарантування безпеки власних інформаційних ресурсів поширення пропаганди або дезінформації, щоб деморалізувати військо та населення ворога, а також підірвати якість інформації супротивника і попередження можливості збору інформації супротивником.

Військовий стратег, політик Сунь Цзи в 500 рр. до н. е. написав книгу «Мистецтво війни», в якій подав певні елементи в застосуванні інформаційних війн. Зокрема він радив:

1. Висміювати та дискредитувати все цінне і добре, що є в країні ворога;
2. Втягувати видатних представників противника у злочини;
3. Залучати до співпраці підлих та мерзотних, ненадійних людей;
4. Підірвати імідж національних лідерів та виставляти їх на загальний осуд;
5. Розпалювати сварки та провокувати конфлікти у населення ворожої країни;
6. Заважати діяльності влади;
7. Підбурювати молодь проти старих;
8. Підірвати міць війська;
9. Розбещувати населення;
10. Знецінювати традиції та національні цінності;
11. Застосовувати підкуп, стимулювати корупцію¹.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день у світі, залишаються, на жаль, актуальними питання щодо узагальнення особливостей інформаційно-гібридної війни, яку проводить Російська Федерація проти України. Також важливо, що науковцями приділяється увага питанням, що стосуються методам ведення гібридної війни, способам, використаним інструментам та технологіям. Корисним є той факт, що дослідники не лише аналізують слабкі позиції України у цій війні, а й пропонують варіанти ефективної протидії викликам гібридної війни. Таким дослідженням приді-

ляли увагу науковці М. П. Гетьманчук, М. Нагорняк, М. М. Тараненко, С. П. Сегеда, В. М. Петрик, О. М. Житник, В. Лизанчук та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Основною проблемою залишається те, що поки ще не сформульовано адекватні, ефективні засоби та механізмів протистояння російській гібридній експансії і як же, все ж таки їй протистояти.

Постановка завдання. Метою є розгляд особливостей притаманних проведенню інформаційно-гібридної війни Російської Федерації проти України та запровадження методів для її припинення.

Виклад основного матеріалу. Основною метою інформаційної війни є посилення власних сил шляхом послаблення моральної і матеріальної сили супротивника. Дана мета передбачає заходи впливу пропагандистського характеру на свідомість людини в галузі особистих емоцій та ідеологій, так як ті, руйнування, що завдають наслідки інформаційної війни на психологію особи, а також суспільну психологію, за своїми масштабами і значенням являються співмірними до наслідків збройних війн.

Інформація, через призму інформаційної війни сприймається, як потенційна зброя, тобто її можна розглядати як новий вид бойових дій на полі психологічного стану громадян. Отже, основною ознакою ведення стратегічних інформаційних війн – це застосовується специфічна зброя, але дана не наносить фізичних ушкоджень, але її наслідки можуть призводити до розгортання справжніх війн.

Американським вченим М. Маклюеном було вперше введено поняття «гібридна війна», він вважав, що засоби комунікації є новим ресурсом держави і цим вченим було доведено, що сучасні війни відбуваються саме на інформаційних просторах. Більша кількість авторів сходяться на думці про те, що інформаційна війна є складовою гібридної війни. Постійний розвиток системи масової комунікації призводить до того, що кордони зникають і з'являється більш широкий спектр можливостей для того, щоб здійснювати маніпулятивний вплив на свідомість населення країни-суперника з нав'язуванням власних ідей.

Яскравим прикладом сучасної «гібридної війни» є російсько-українська війна на Сході України, що розпочалася у 2014 р. і триває досі. Спершу події на Євромайдані, початок Революції Гідності, далі –

¹ Еляшевська Н. Ф. Вразливість України до інформаційної війни. *Теле-тародіожурналістика*. Львів, 2015. Вип. 14. С. 37.

анексія Криму, розвиток воєнних дій на Донбасі і створення псевдо утворень так званих «Донецької народної Республіки» та «Луганської народної Республіки». Метою застосування інформаційно-гібридної війни Російською Федерацією були очевидні речі: в першу чергу – це підірвати структуру управління України, посіяти хаос та дестабілізацію серед населення. Але все розпочалось не з класичного плану прямих воєнних дій, а з інформаційного протистояння, пропаганди через засоби масової інформації. У випадку з Автономною Республікою Крим та Донбасом, на думку експертів з Британії, спершу відбулись такі інформаційні втручання з боку Росії, як створення у російських співвітчизників, так званої м'якої лояльності до Росії, через акцентування уваги на ідеологічних зв'язків, культурних, мовних, в тому числі поширення страху, що їхні уряди почнуть вчиняти дії направлені проти них. У випадку російсько-української війни йде мова не лише про пропаганду російського світу, але й про фіктивне створення образів, яких насправді не існує, а саме, «бендерівці», «фашисти у Києві», «націоналісти» та ін.²

Російська агресія завдала Україні таких людських, економічних, а також територіальних втрат, які є безпрецедентними. Агресія Росії несе пряму загрозу політичному устрою Європи, а значить не тільки лише загрозу державності та суверенітету України, а також єдності Європейського Союзу загалом. Отже, вкрай важливо знайти адекватні та ефективні відповіді формування спільної політики протистояння російській експансії³.

Найстрашніше те, що коли розібратися в суспільних процесах, то можна зрозуміти, що третя світова вже почалася. І що вона набагато страшніша, бо саме такий вплив, завдяки інформації, направлений на знищення психіки людей. Тому у порівнянні з ракетами, кулями та бомбами, де зрозуміло куди вони прилетять, то «інформаційні снаряди» з'являються несподівано і в невідомому місці, і іноді відбити таку атаку взагалі неможливо, а боротися з наслідками потрібно буде роками, мабуть, навіть, десятиліттями.

В умовах глобалізації розглядаються проблеми інформаційного протистояння України, а також через призму проведення Операції об'єднаних сил, як нового виклику інформаційній безпеці світової спільноти. Сприяння розвитку конфлікту багато в чому відбувається саме через засоби масової комунікації, які можуть мати маніпуляційний вплив на думки аудиторії та ідеї пропаганди певним ідеалам, таким чином зумовлюючи виникнення реакції своєї аудиторії, яка в подальшому буде впливати на

перебіг конфліктної ситуації. У своїй суті, сучасна боротьба держави за власну незалежність напряму залежить від коректно налагодженої інформаційної роботи, а саме:

- пошук, обробка та аналіз інформації про інформаційні ризики і загрози;
- інформаційні заходи стратегічного та тактичного рівнів;
- заходи інформаційного характеру в цілях реалізації завдань внутрішньої і зовнішньої політики держави;
- оцінки ефективності інформаційних заходів – визначення рівня досягнення успіху⁴.

Лише вживання регулярних заходів протидії інформаційній війні матимуть позитивний вплив на її припинення, тому велика роль у вирішенні цього завдання покладається саме на засоби масової інформації, так як формування думки аудиторії про конфлікт сприяють саме ті факти, які висвітлюють медіа, акцентуючи увагу на певні явища чи аспекти протистояння. Засоби масової інформації володіють певною силою впливу, яка може перетворити маленький конфлікт на велике протистояння і, навпаки, – швидко анулювати серйозну проблему.

Також не меншу роль, у протидії інформаційній війні, відіграє громадськість, а саме особи з активною життєвою позицією, які через мережу Інтернет доносять інформацію відмінну від тієї, яка нав'язується суспільству ззовні. Йдеться мова не лише про незалежні засоби масової інформації, а про діяльність фізичних осіб, яка набирає великих обертів останні декілька років, так звані лідери думок – блогери. Саме така діяльність, як блогерство, в даному становищі допомагає в багатьох аспектах, таких як волонтерство, донесення інформації, яка буде допомагати людям пережити, те, що відбувається на території України.

На думку багатьох експертів, Україні та Європі необхідно формувати такі стратегічні підходи для протидії російській «інформаційно-гібридній» агресії, які будуть комплексно створювати гнучкі та ефективні механізми реагування, а також зміцнювати єдність європейських країн у протистоянні країни-агресору.

Проведений аналіз «гібридної війни», яку вчинила Російська Федерація у інформаційній кампанії довготривалої дії проти України, дає змогу виділити основні напрями та методи здійснення заходів, які є дотичними до основних сфер національної безпеки України та становлять загрозу національним інтересам, а саме:

1. Посягання на державний суверенітет і територіальну цілісність України (питання приналежності Автономної Республіки Крим, проголошення ДНР та ЛНР незалежними територіями);

² Лизанчук, В. Журналістська правда і постправа в контексті гібридної війни Російської Федерації проти України. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 2019. Вип. 45. С. 323–334.

³ Ділай, А. Війна за Україну: від інформаційних операцій до прямого вторгнення. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 2019. Вип. 45. С. 13–20.

⁴ Дрогомирецька, В. К. Співробітництво України з міжнародними організаціями у формуванні Європейської безпеки в умовах «гібридної війни» на Сході України. *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. 2018. № 5. С. 195–200.

2. Перешкоджання євроінтеграції України (питання вступу України в ЄС та НАТО);

3. Формування негативної внутрішньополітичної сфери, а саме образу ворога росіян серед українськомовних громадян та українців;

4. Вплив на переосмислення українських культурних цінностей, історичної спадщини, ставлення під сумнів існування української держави та української нації з власною історією, мовою та культурою.

Отже, аналіз негативних інформаційно-гібридних, а також і психологічних впливів, які здійснює Російська Федерація на Україну, вказує на їх координованість, плановість і системність на найвищому державному рівні.

Висновки

Отже, роблячи загальну характеристику проявів нових форм сучасних воєнних конфліктів та особливостей їх застосування в нашій державі, варто виробити загальні підходи до напрямів протидії «гібридним загрозам». Одним із важливих аспектів, які потрібно зрозуміти, це те, що в «гібридних війнах» традиційні методи ведення воєнних дій не завжди мають бажану ефективність, що війни такого типу, як правило, ведуться досить тривалий час і супротивник намагатиметься максимально розширити територію конфлікту та буде втягувати у нього дедалі більшу кількість населення.

Також надважливо є необхідність забезпечення повної довіри військовослужбовців і населення країни до своєї держави. Характер такої війни має затяжний признак і може викликати певне невдоволення, недовіру, розчарування та критику як з боку особового складу силових утворень, так і з боку звичайного народу країни. Тому одним із кроків у протидії «гібридним» загрозам є збільшення інформаційно-аналітичних потужностей органів державної влади, які б мали змогу вчасно реагувати на потенційні виклики та вчасно і адекватно оцінювати їх пряму небезпеку.

Тож роблячи висновки слід виокремити деякі методи для протидії інформаційній війні та впровадити підсистему активних операцій з інформаційного впливу. Саме ці методи слід організувати у

рамках політики інформаційного протиборства з використанням можливостей Служби безпеки України. Центр інформаційного протиборства дійсно має бути створений, проте його функціонування доцільно організувати не на громадських засадах, а за рахунок держави. Основними функціями Центру інформаційного протиборства буде:

1. Створення державної програми щодо інформаційного протиборства проти ворогів України та затвердити її Верховною Радою України.

2. Сформувати пропозиції до чинного кримінального законодавства органам законодавчої та виконавчої влади, щодо удосконалення системи інформаційної безпеки країни.

3. Здійснення працівниками центру моніторингу ресурсів в медіа-просторі на предмет наявності матеріалів, що містять згубний інформаційний вплив.

4. Створити систему, яка буде ефективно забезпечувати інформаційну та кібернетичну безпеку держави як інструменту протидії зовнішнім інформаційним загрозам.

5. Використовувати міжнародне співробітництво в галузі інформаційної безпеки, що буде будуватися на основі спільних національних інтересів.

Основним та найголовнішим викликом у часи сьогодення полягає в тому, як здійснити систематичні кроки для відповіді на російську інформаційну війну. Дана робота показує, що стратегія Кремля є гібридною та має безліч обличчя для брехні і агресії. Окрім того, Російська Федерація має унікальну, в негативному значенні, здатність перевтілюватися під гаслами демократичних намірів. Саме це робить боротьбу проти неї – такою складною, але у ті часи, коли інформацію все більше використовують як інструмент у війні, ми не маємо жодних інших варіантів ніж як боротися проти неї і приборкувати агресора.

Історія десятилітньої боротьби України за нашу незалежність повторюється, але сама країна змінилася, мільйони жертв, що поклали свої життя заради свободи, не будуть даремними. Ми, як незалежна держава, міцний духом народ стали значно сильнішими, саме тому сучасна «гібридна» війна обов'язково закінчиться перемогою. Нашою перемогою.

Інформація про автора:

Косяченко Ксенія Едуардівна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

26, пр. Гагаріна, м. Дніпро, 49005, Україна

Information about the author:

Kosiachenko Kseniia Eduardivna,

Candidate of Law sciences,

Associate Professor at the Department of Civil Law of Educational

and Scientific Institute of Law and Innovative Education

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

26, Gagarin Ave., Dnipro, 49005, Ukraine